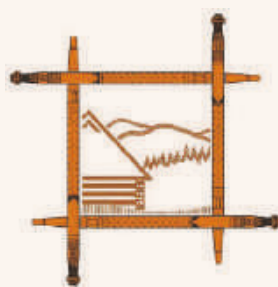

Szlak Kultury Wołoskiej w województwie podkarpackim

SZLAK KULTURY WOŁOSKIEJ to kompleksowe przedsięwzięcie o charakterze turystycznym dla całego regionu Karpat. Szlak obejmujący m.in. województwo podkarpackie, małopolskie, śląskie w Polsce i kraj żyliński i preszowski na Słowacji to odtwa-

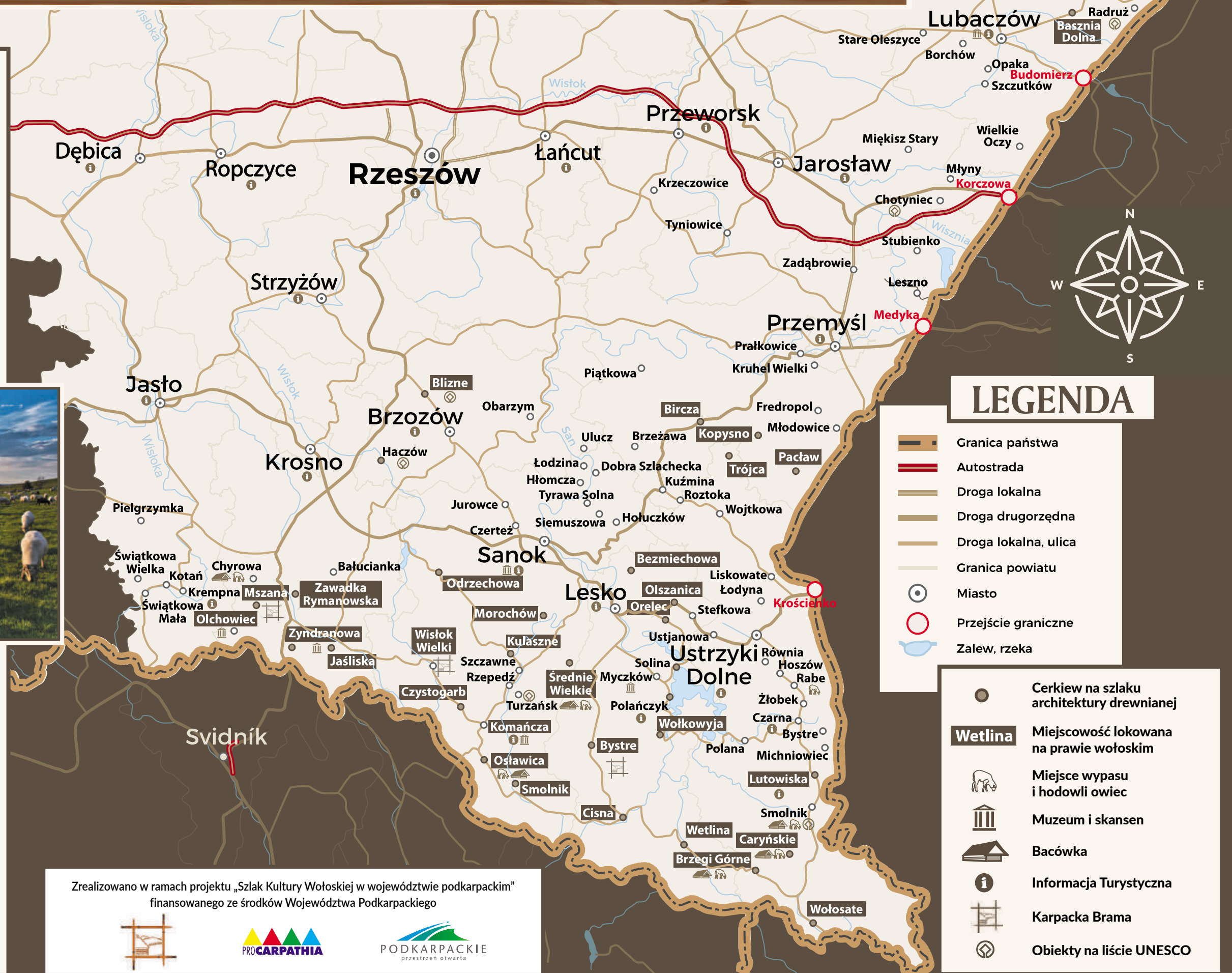
rzane obecnie ślady działalności pasterskiej Wołochów na obszarze Karpat, na pograniczu polsko-słowackim, gdzie przez setki lat wypas owiec był decydującym czynnikiem gospodarki człowieka, a pasterstwo miało dominujący wpływ na kształtowanie się kultury materialnej i duchowej ludności tu osiadłej.

Historia pasterskich wędrówek wołoskich sięga wczesnego średniowiecza i rozpoczęła się na Półwyspie Bałkańskim. Ówczesny wypas owiec, stanowiący podstawę gospodarki tych terenów, charakteryzowały wędrówki pasterzy ze stadami latem w tereny góryste i powrót z nich w okresie jesienno-zimowym na niziny, gdzie stada miały szansę przetrwać.

Wędrując Wołosi przybyli w rejon Karpat Południowych, a następnie przemieszczali się wzdłuż tych gór na zachód. Ta fala migracji, zwana też kolonizacją wołoską, wzdłuż łańcucha Karpat Wschodnich i Zachodnich dotarła aż do Orawy i Morawy. Miała jednak etniczny charakter wołoski tylko w pierwszej fazie, do czasu wchłonięcia w XV i XVI wieku rolniczych osadników, czyli osiadłej na tym terenie społeczności rusińskiej i polskiej. Spadkobiercami i kontynuatorami tych tradycji na Podkarpaciu m.in. stali się Bojkowie i Łemkowie.

Szlak ma strukturę wielolinearną, tj. brak jednej precyzyjnie wytyczonej ścieżki, lecz ogólny kierunek wyznaczony trasami wędrówek wołoskich. Oznakowano i doposażono w infrastrukturę miejsca reprezentacyjne Szlaku, stanowiące ognisko orientacyjne, rozsyłające turystów w teren. Podstawowym elementem systemowym jest słupek, nawiązujący do formy i idei laski wołoskiej; pozostałe formy znakowania Szlaku stanowią bramy karpackie, tablice edukacyjne, laski pasterskie, wiaty (altany), koliby i pajty pasterskie oraz ekspozycje pasterskie.

Zrealizowano w ramach projektu „Szlak Kultury Wołoskiej w województwie podkarpackim” finansowanego ze środków Województwa Podkarpackiego

Pakiety turystyczne związane z podkarpacką częścią Szlaku Kultury Wołoskiej

Pakiety zamieszczone są na stronie internetowej
https://szlakwoloski.eu/publikacje/pakiety_turystyczne_zwiazane_z_podkarpacka_czescia_szlaku_kultury_wołoskiej

BESKID NISKI

1 U źródeł Ropy, czyli Śladami Łukasiewicza – propozycja na 1 dzień

- zwiedzanie Huty Szkła Artystycznego „Sabina”;
- spacer po Iwoniczu-Zdroju;
- zwiedzanie Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce;
- spacer po Starówce w Krośnie – wizyta w Muzeum Podkarpackim;
- wizyta w największej w Europie Pijalni Czekolady w Korczynie lub w Salonie Win Karpackich w Komborni.

2 Tajemnice magurskiej przyrody – propozycja na 3 dni

- Dzień pierwszy:**
- zwiedzanie ekspozycji w Ośrodku Edukacyjno-Muzealnym im. Jana Szafrńskiego w Krempnej;
 - spacer do cmentarza wojkowego z I wojny światowej w Krempnej, zwiedzanie cerkwi;
 - wycieczka piesza na górę Wysokie (657 m n.p.m.) – punkt widokowy oraz na teren nieistniejącej wsi Żydowskie.

- Dzień drugi:**
- wycieczka piesza na trasie: Huta Polańska – żółty szlak – niebieski szlak – Baranie (754 m n.p.m.) – żółty szlak – Olchowiec (można wykorzystać ścieżkę przyrodniczo-historyczną „Olchowiec”);
 - w Olchowcu: Muzeum Łemkowskie, cerkiew i zabytkowy kamienny most;
 - opcjonalnie spacer do Polan, cerkiew;
 - wycieczka do Rodzinnego Gospodarstwa Ekologicznego „Figa”, w którym produkowane są sery kozie, m.in. produkt tradycyjny – „Wołoskie sery kozie” – degustacja.

- Dzień trzeci:**
- zajęcia dydaktyczne w terenie w oparciu o zaplecze Magurskiego Parku Narodowego (np. rozpoznawanie roślin, rozpoznawanie tropów zwierząt);
 - ognisko z poczęstunkiem, w tym degustacja lokalnych serów.

3 Łemkowszczyzna na dwóch kółkach – propozycja na 2 dni

- Dzień pierwszy:** wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem wszystkich lub wybranych obiektów na trasie: Krempna – Żydowskie – Ożenna – Grab – Świątkowa Mała – Kotań – Krempna (ok. 31 km).
- Dzień drugi:** wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem wszystkich lub wybranych obiektów na trasie: Krempna – Polany (opcjonalnie) – Myscowa

– Kąty – Desznica – Świątkowa Wielka – Kotań – Krempna (ok. 30–36 km).

4 Na szlaku nafty, wód i szkła – propozycja na 3 dni

- Dzień pierwszy:**
- spacer po Iwoniczu-Zdroju i Rymanowie-Zdroju (możliwe przejście szlakiem czerwonym między uzdrowiskami);
 - cerkiew w Bałuciance;
 - popołudniowy relaks nad Wisłokiem w Rudawce Rymanowskiej.

- Dzień drugi:**
- huta szkła w Rymanowie;
 - Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce;
 - zabytki Dukli (możliwy spacer do Złotej Studzienki).
- Dzień trzeci:**

- Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie;
- Muzeum Podkarpackie w Krośnie;
- spacer po Starówce krośnieńskiej;
- Dwór Kombornia – Salon Win Karpackich;
- wizyta w Pijalni Czekolady w Korczynie.

5 Beskid Niski sercu bliski – propozycja na 7 dni

- Dzień pierwszy:**
- zwiedzanie ekspozycji w Ośrodku Edukacyjno-Muzealnym im. Jana Szafrńskiego w Krempnej;
 - spacer do cmentarza wojkowego z I wojny światowej w Krempnej, zwiedzanie cerkwi;
 - wycieczka piesza na górę Wysokie (657 m n.p.m.) (punkt widokowy) oraz na teren nieistniejącej wsi Żydowskie.

- Dzień drugi:**
- wycieczka piesza na trasie: Huta Polańska – żółty szlak – niebieski szlak – Baranie (754 m n.p.m.) – żółty szlak – Olchowiec (można wykorzystać ścieżkę przyrodniczo-historyczną „Olchowiec”);
 - w Olchowcu Muzeum Łemkowskie, cerkiew i zabytkowy kamienny most;
 - opcjonalnie spacer do Polan, cerkiew.

- Dzień trzeci:**
- wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem wszystkich lub wybranych obiektów na trasie: Krempna – Żydowskie – Ożenna – Grab – Świątkowa Mała – Kotań – Krempna (ok. 31 km).

- Dzień czwarty:**
- wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem wszystkich lub wybranych obiektów na trasie: Krempna – Polany (opcjonalnie) – Myscowa – Kąty – Desznica – Świątkowa Wielka – Kotań – Krempna (ok. 30–36 km).

- Dzień piąty:**
- spacer po Iwoniczu-Zdroju i Rymanowie-Zdroju (możliwe przejście szlakiem czerwonym między uzdrowiskami);
 - cerkiew w Bałuciance;
 - popołudniowy relaks nad Wisłokiem w Rudawce Rymanowskiej.

- Dzień szósty:**
- huta szkła w Rymanowie;
 - Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce;
 - zabytki Dukli (możliwy spacer do Złotej Studzienki).

- Dzień siódmy:**
- Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej;
 - Daliowa – warsztaty rękodzieła artystycznego lub wieczór pieśni łemkowskich.

POGRANICZE BESKIDU NISKIEGO I BIESZCZADÓW

6 Wołoskie pogranicze – Wycieczka Ciuchcią do Szlaku Ikon – propozycja na 1 dzień

- przejazd Bieszczadzką Ciuchcią;
- wizyta na największym wypasie owiec w Oslawicy;
- ognisko z bacą wołoskim;
- zwiedzanie Komarńczy – cerkwie, murale (granica Karpat Wschodnich) i inne atrakcje;
- zwiedzanie cerkwi Szlaku Ikon Doliny Oslawy.

BIESZCZADY I GÓRY SANOCKO-TURCZAŃSKIE

7 Pontonem po czekoladę i dreżynę po ciastko – propozycja na 2 dni

- Dzień pierwszy:**
- spływ pontonami na Sanie;
 - zwiedzanie Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku;
 - degustacja wyrobów z menu Pijalni Czekolady w Sanoku;
 - wycieczka do ruin zamku na górze Sobień.

- Dzień drugi:**
- Uherce Mineralne – Bieszczadzka Szkoła Rzemiosła;
 - Uherce Mineralne – Bieszczadzkie Drezyny Rowerowe;
 - słodkości Słodkiego Domku w Lesku;
 - Bezmiechowa Górna – ośrodek szybowcowy.

8 Tam gdzie nogi poniosą – Tarnica i źródła Sanu – propozycja na 3 dni

- Dzień pierwszy:** wycieczka górską:
- Wołosate – Tarnica (1346 m n.p.m.) – Szeroki Wierch – Ustrzyki Górne (lub inna trasa w zależności od możliwości grupy, długości dnia i warunków atmosferycznych);
 - w czasie wycieczek warto odwiedzić okolice nieistniejącej wsi Brzegi Górne, gdzie prowadzony jest wypas kulturowy i funkcjonuje baczówka.

- Dzień drugi:**
- zajęcia edukacyjne w oparciu o ofertę Bieszczadzkiego Parku Narodowego realizowane w Terenowej Stacji Edukacji Ekologicznej w Suchych Rzekach lub w Terenowej Stacji Edukacji Ekologicznej w Wołosatem;
 - wycieczka do „krainy dolin” do miejscowości Krywe; ognisko z poczęstunkiem

- Dzień trzeci** – wycieczka w bieszczadzkie doliny – tzw. „kraina dolin” np. na jednej z poniższych ścieżek przyrodniczych, w zależności od pory roku, pogody, kondycji i zaawansowania grupy:
- ścieżka przyrodniczo-historyczna „W dolinie górnego Sanu”;
 - ścieżka przyrodniczo-historyczna „Tarnawa Niżna – Dźwiniacz Górny”.

9 Bieszczady znane i mniej znane – propozycja na 3 dni

- Dzień pierwszy:**
- wycieczka piesza na trasie: Bukowiec – Korbania (894 m n.p.m.) (wieża widokowa) – Przełęcz Hyrcza – Łopienka – Polanki (dolina Solinki);
 - opcjonalnie możliwość wycieczki do rezerwatu Sine Wiry.

- Dzień drugi:**
- przejazd Bieszczadzką Kolejką Leśną;
 - wizyta w baczówce – degustacja serów;
 - spacer do rezerwatu „Zwierzło” – Jeziora Duszałyńskie.

- Dzień trzeci** (dwa warianty w zależności od zaawansowania grupy):
- wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem obiektów na trasie na trasie: Baligród – Bystre – Rabe – Huczwice – Sukowate – Kalnica – Kielczawa – Roztoki Dolne – Mchawa – Baligród (ok. 25 km);
 - wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem obiektów na trasie: Baligród – Bystre – Kołonica – Rabe – Huczwice – Sukowate – Kalnica – Kielczawa – Roztoki Dolne – Mchawa – Baligród (ok. 36–40 km).

10 Na bieszczadzkich kresach – propozycja na 3 dni

- Dzień pierwszy:**
- Ustrzyki Dolne – Muzeum Bieszczadzkiego Parku Narodowego;
 - Równia – cerkiew;
 - Lutowiska – punkt widokowy, Ekomuzeum „Trzy Kultury”;
 - Ustrzyki Dolne – Muzeum Młynarstwa i Wsi – zwiedzanie i degustacja potraw.

- Dzień drugi:**
- ścieżka przyrodniczo-historyczna Tarnawa Niżna – Dźwiniacz;
 - Muczne – wieża widokowa na Jeleniowatym;
 - Stuposiany – zagroda pokazowa żubrów;
 - Smolnik nad Sanem – cerkiew wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

- Dzień trzeci:**
- zwiedzanie zapory w Solinie;
 - rejs statkiem wycieczkowym po Jeziorze Solińskim;
 - przejazd koleją gondolową w Solinie;
 - spacer po zaporze w Solinie.

11 Bieszczadzkie klimaty – propozycja na 7 dni

- Dzień pierwszy:** spływ pontonami na Sanie, degustacja lokalnych potraw, zwiedzanie Muzeum Historycznego w Sanoku znajdującego się na Szlaku Ikon.

- Dzień drugi:** zwiedzanie Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, wycieczka do ruin zamku na górze Sobień, Bezmiechowa Górna – ośrodek szybowcowy, ruiny klasztoru w Zagórz.

- Dzień trzeci** – wycieczka górską:
- Przełęcz Wyżniańska (855 m n.p.m.) – Mała Rawka (1272 m n.p.m.) – Wielka Rawka (1307 m n.p.m.) – Krzemieniec (1221 m n.p.m.) – Ustrzyki Górne;
 - w czasie wycieczek warto odwiedzić okolice nieistniejącej wsi Brzegi Górne, gdzie prowadzony jest wypas kulturowy i funkcjonuje baczówka.
 - Dzień czwarty – wycieczka w bieszczadzkie doliny – tzw. „kraina dolin”: ścieżka przyrodniczo-historyczna „W dolinie górnego Sanu”.
 - Dzień piąty (dwa warianty w zależności od zaawansowania grupy):
 - wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem obiektów na trasie na trasie: Baligród – Bystre – Rabe – Huczwice – Sukowate – Kalnica – Kielczawa – Roztoki Dolne – Mchawa – Baligród (ok. 25 km);
 - wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem obiektów na trasie: Baligród – Bystre – Kołonica – Rabe – Huczwice – Sukowate – Kalnica – Kielczawa – Roztoki Dolne – Mchawa – Baligród (ok. 36–40 km).

- Dzień szósty:**
- wycieczka piesza na trasie: Bukowiec – Korbania (894 m n.p.m.) – Przełęcz Hyrcza – Łopienka (wieża widokowa) – Polanki (dolina Solinki);
 - opcjonalnie możliwość wycieczki do rezerwatu Sine Wiry.
- Dzień siódmy:**
- Ustrzyki Dolne – Muzeum Bieszczadzkiego Parku Narodowego;
 - Równia – cerkiew;
 - Lutowiska – punkt widokowy, Ekomuzeum „Trzy Kultury”;
 - Ustrzyki Dolne – Muzeum Młynarstwa i Wsi – zwiedzanie i degustacja potraw.

12 Raid skiturowy od schroniska do schroniska – propozycja na 4 dni

- Dzień pierwszy:**
- zakwaterowanie w schronisku „Pod Wysoką Połoniną”;
 - dobranie sprzętu narciarskiego w wypożyczalni dla osób nie posiadających własnego;
 - spotkanie informacyjne, omówienie trasy, zasad bezpiecznego poruszania się, warunki pogodowe, inne.

- Dzień drugi:**
- wycieczka skiturowa trasą: Wetlina – Rabia Skala (1199 m n.p.m.) – Wielka Rawka (1304 m n.p.m.) – Mała Rawka (1271 m n.p.m.) – schronisko „Pod Małą Rawką”;
 - nocleg w Baczówce Pod Małą Rawką;
 - Mała Rawka to obecnie najbardziej rozpoznawalna i uczęszczana trasa skiturowa w Bieszczadach.

- Dzień trzeci:**
- wycieczka skiturowa trasą: Schronisko „Baczówka pod Małą Rawką” – Wielka Rawka (1304 m n.p.m.) – Ustrzyki Górne – Połonina Caryńska (1230 m n.p.m.) – schronisko „Koliba” na Przysłupiu Caryńskim;
 - zakwaterowanie w Kolibie.

- Dzień czwarty:**
- wycieczka skiturowa trasą: schronisko „Koliba” – Połonina Caryńska (1236 m n.p.m.) – zjazd do Brzegów Górnych – Połonina Wetlińska (1255 m n.p.m.) – przełęcz Orłowicza – Wetlina;
 - transport do schroniska „Pod Wysoką Połoniną”, tu zakończenie rajdu.

Wydawca:
Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia”
35-064 Rzeszów, ul. Rynek 16/1, www.procarpathia.pl
ISBN: 978-83-65752-32-1
Autorzy zdjęć: M. Bosek UMWP, K. Kiwior, A. Krzykwa, M. Niemiec, A. Olejnik, archiwum Bieszczadzkiej Szkoły Rzemiosł
Fot. na str. 1: I. Bobowski